

Rychlý průlet Bayesovskou statistikou

Aleš Vomáčka

Dnešní cíle

- 1) Rozdíly mezi frekventistickou a bayesiánskou statistikou
- 2) Jak bayesiánská statistika funguje
- 3) Jak na bayesiánskou statistiku v R

Paradigmata ve statistice

Paradigmata ve statistice

- ▶ Statistika má paradigmata stejně jako sociologie
- ▶ Dnes je nejpopulárnější frekventistická statistika
 - ▶ ... která nám dala p hodnoty, testování nulových hypotéz apod.
- ▶ Bayesiánská statistika ale nabírá na síle (a navíc byla první)

Paradigmata ve statistice

- ▶ Dva základní rozdíly mezi frekventisty a bayesiánci:
 - ▶ Co je pravděpodobnost?
 - ▶ Jak se dívat na populační parametry?

Co je pravděpodobnost?

Co je pravděpodobnost?

- ▶ **Frekventisti:** Pravděpodobnost je (limitní) výskyt jevu napříč velkým počtem pokusů.
- ▶ **Bayesiánci:** Pravděpodobnost je subjektivní míra jistoty, že dojde k nějakému jevu (kterou můžeme interpretovat jako sázkařský kurz).

Co je pravděpodobnost?

- ▶ Jak interpretovat $P(\textit{mince} = \textit{orel}) = 0.9$?
- ▶ **Frekventisti:** Pokud bychom mnohokrát hodili touto mincí, v 9 případech z 10 by padnul orel.
- ▶ **Bayesiánci:** Jsme si dost jistý, že pokud bych hodil touhle mincí, tak by padnul orel, abych si na to vsadil s kurzem 9:1.

Co je pravděpodobnost?

- ▶ Frekventistická definice pravděpodobnosti objektivní, zaměřená na opakování pokusů
- ▶ Bayesiánská definice pravděpodobnosti subjektivní (ale ne arbitrární), zaměřená na kvantifikaci osobních znalostí

Jak se dívat na populační parametry?

Jak se dívat na populační parametry?

- ▶ Populační parametr = skutečná hodnota, kterou hledáme
 - ▶ (např. volební preference dané strany v populaci)
- ▶ **Frekventisti:** Populační parametr je jedna fixní (většinou neznámá) hodnota.
- ▶ **Bayesiánci:** Populační parametr je hodnota, která se s určitou pravděpodobností vyskytuje v daném intervalu.

Jak se dívat na populační parametry?

- ▶ Interpretace populačních parametrů (a pravděpodobností) v praxi důležitá pro interpretaci intervalových odhadů.
- ▶ **Frekventisti:** Interval spolehlivost je interval, který bude napříč velkým počtem vzorků obsahovat skutečnou hodnotu (populační parametr) s danou pravděpodobností.
- ▶ **Bayesiánci:** Interval kredibility je interval, který s danou pravděpodobností obsahuje skutečnou hodnotu (populační parametr).

Jak se dívat na populační parametry?

- ▶ Jak interpretovat, že podpora strany je 95% CI $[26; 29]$ procent?
- ▶ **Frekventisti:** Pokud bychom opakovaně tahali velké množství vzorků stejné velikosti z populace a pro každý z nich spočítali 95% interval spolehlivosti, 95 % z nich by obsahovalo skutečnou hodnotu podpory strany. Rozpětí těchto intervalů by mělo cca 3 procentní body (29 - 26).
- ▶ **Bayesánci:** Na 95 % je skutečná podpora strany něco mezi 26 a 29 procenty.

Shrnutí

- ▶ **Frekventistická statistika** založená myšlence opakovaného měření, garantuje určité vlastnosti napříč velkým množstvím vzorků (např. pokrytí intervalů spolehlivosti), ale neříká nic o výsledcích konkrétních experimentů nebo našich hypotézach
- ▶ **Bayesiánská statistika** založená na kvantifikaci našich představ o světě, umožňuje přiřazovat pravděpodobnost našim hypotézám, ale negarantuje nic napříč velkým množstvím experimentům.

O čem je bayesiánská statistika

Bayesův teorém

- Centrem bayesiánské statistiky je bayesův teorém:

$$P(Hypotza|Data) = \frac{P(Data|Hypotza) * P(Hypotza)}{P(Data)}$$

- V praxi se dá zjednodušit:

$$P(Hypotza|Data) \propto P(Data|Hypotza) * P(Hypotza)$$

Bayesův teorém

$$P(Hypotza|Data) \propto P(Data|Hypotza) * P(Hypotza)$$

- ▶ $P(Hypotza)$ je **prior**, naše dosavadní představa o světě.
- ▶ $P(Data|Hypotza)$ je **likelihood**, informace obsažené v datech, které máme k dispozici.
- ▶ $P(Hypotza|Data)$ je **posterior**, naše představa o světě obohacená o data, která máme k dispozici.

Bayesův teorém

- ▶ Všimněte si, že posterior je kombinace (kompromis) toho, co už jsme věděli a nových důkazů, které máme k dispozici.

$$Posterior \propto Likelihood * Prior$$

- ▶ To nás vede k (podle mě) největší taháku bayesiánské statistiky...

Bayesiánská statistika je
formalizovaný způsob, jak
aktualizovat naše názory na svět.

Paradigmata ve statistice

oooooooooooo

O čem je bayesiánská statistika

ooooo●

Příklad s volbami

oooooo

Priory

oooooooooooo

Bayesiánská statistika v R (konečně)

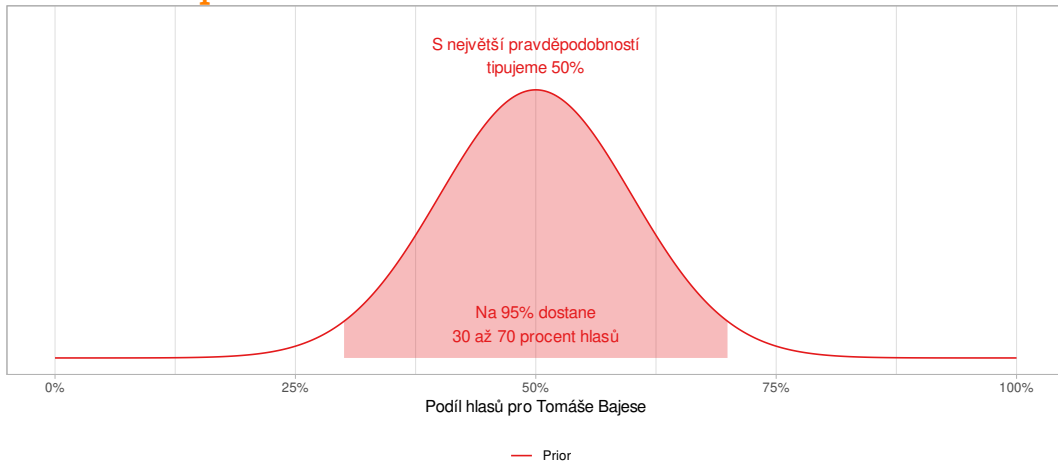
oooooo

Příklad s volbami

Příklad - Jak aktualizovat náš pohled na svět

- ▶ Představte si, že je rok 2023 a blíží se prezidentské volby.
- ▶ Slyšeli jste, že se objevil nový kandidát jménem Tomáš Bajes.
- ▶ Je prý docela populární.
- ▶ Kolik procent voličů ho podle vás bude volit?

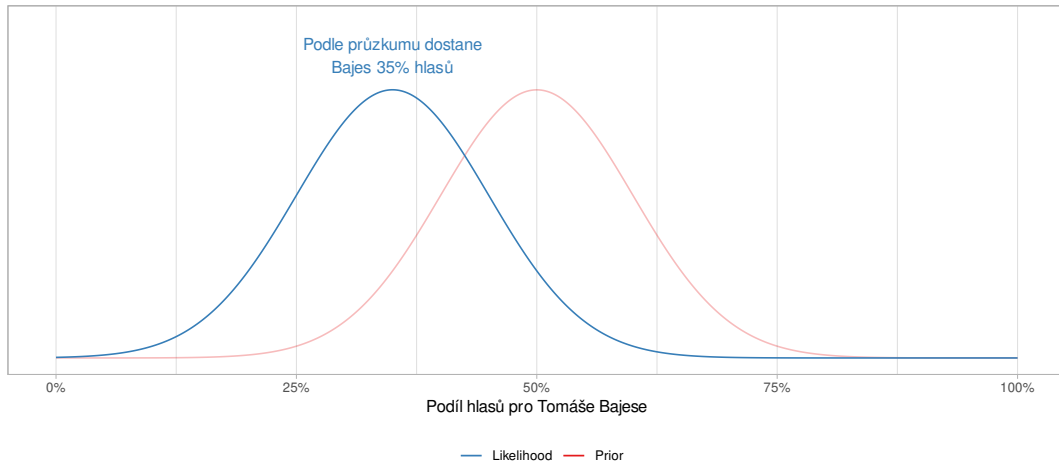
Příklad - Náš prior

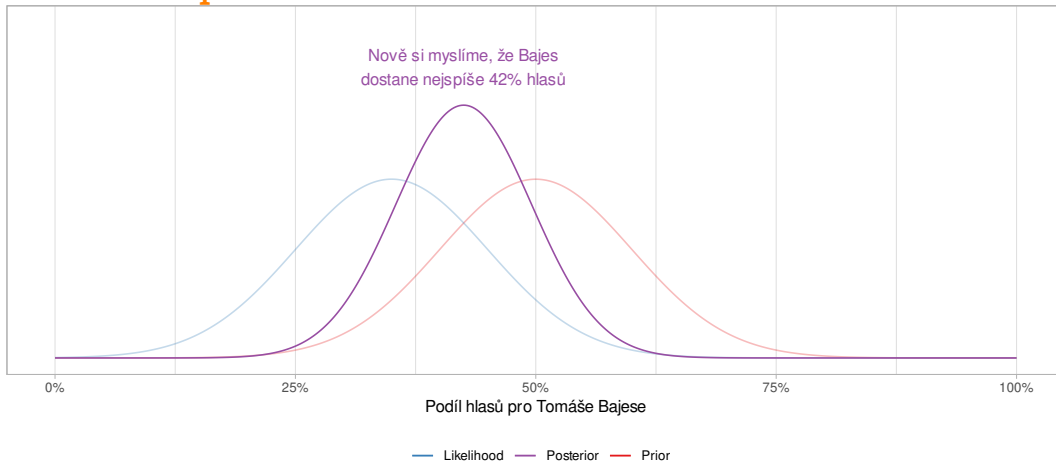
Příklad - Naše likelihood

- ▶ Protože toho o novém kandidátovi moc nevíme, tipujeme, že dostane mezi 30% a 70% hlasů (předchozí slide)
- ▶ CVVM zveřejnilo nový průzkum, podle kterého má Tomáš Bajes dostat 35 procent hlasů, se standardní chybou 5 procent.
- ▶ Tuhle informaci můžeme začlenit do našeho pohledu na svět.

Příklad - Naše likelihood

Příklad - Náš posterior

Priory

Výhody a nevýhody priorů

- ▶ Naše priory ovlivňují výsledek, musíme je tedy vybírat opatrně
- ▶ Na druhou stranu, dobře zvolené priory pomáhají zpřesnit výsledky, snižují nároky na velikost vzorku a zabraňují nesmyslným výsledkům.
- ▶ Pro bayesiánskou analýzu musí být nějaký prior zvolen (i kdyby naším priorem bylo, že nic nevíme).

Vliv priorů na výsledek

- ▶ Vliv prioru a likelihoodu na posterior nemusí být stejně velký.
- ▶ Čím větší vzorek, tím větší vliv likelihood.
- ▶ Čím silnější/přesnější prior, tím větší jeho vliv.
- ▶ Výběr prioru je tedy důležitý primárně u relativně malých vzorků.

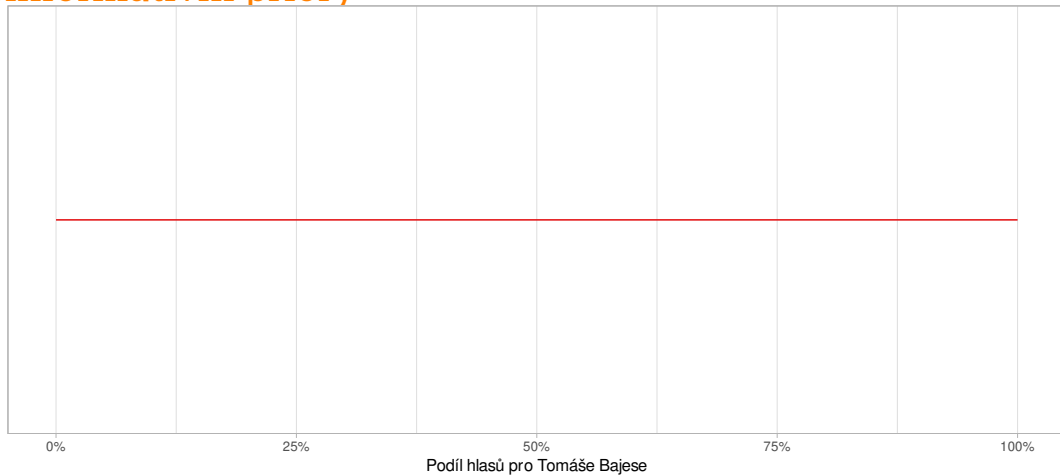
Jak vybírat priory

- ▶ Zdrojem prioru může být teoreticky cokoliv (od meta analýzy po expertní úsudek)
- ▶ Jediným technickým požadavkem je, že musí jít o pravděpodobnostní rozdělení.
 - ▶ “Můj kandidát dostane 50 procent hlasů” není prior
 - ▶ “Můj kandidát dostane $N(m = 0.5, sd = 0.1)$ procent hlasů” je prior

Typy priorů

- ▶ Obecné kategorie priorů
 - ▶ Neinformativní priory
 - ▶ Slabě informativní priory
 - ▶ Silně informativní priory
- ▶ Do které kategorie náš prior patří závisí na kontextu.

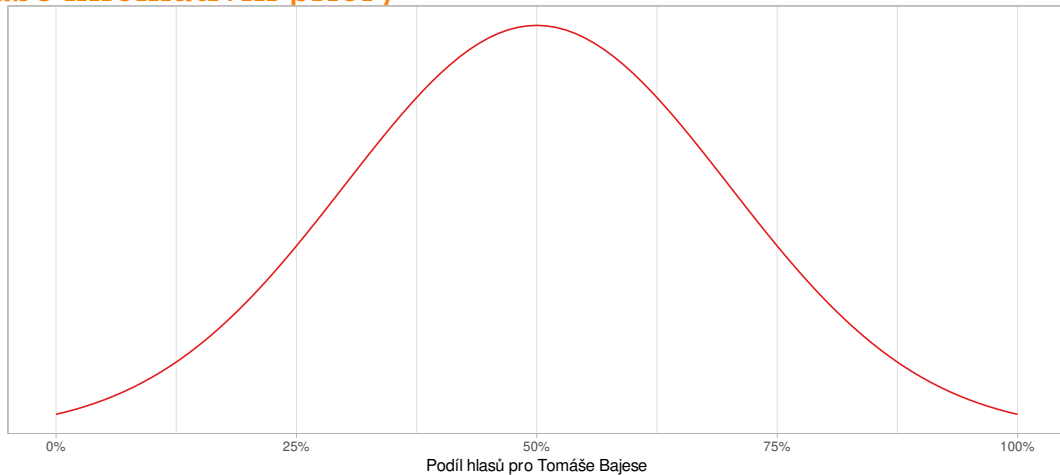
Neinformativní priory

Neinformativní priory

- ▶ Vyjadřují, že nic nevíme. Spoléháme pouze na data, která máme k dispozici
 - ▶ Tohle je v podstatě frekventistický způsob
- ▶ V praxi se nedoporučují
 - ▶ Jsou nerealistické
 - ▶ Výpočetní problémy

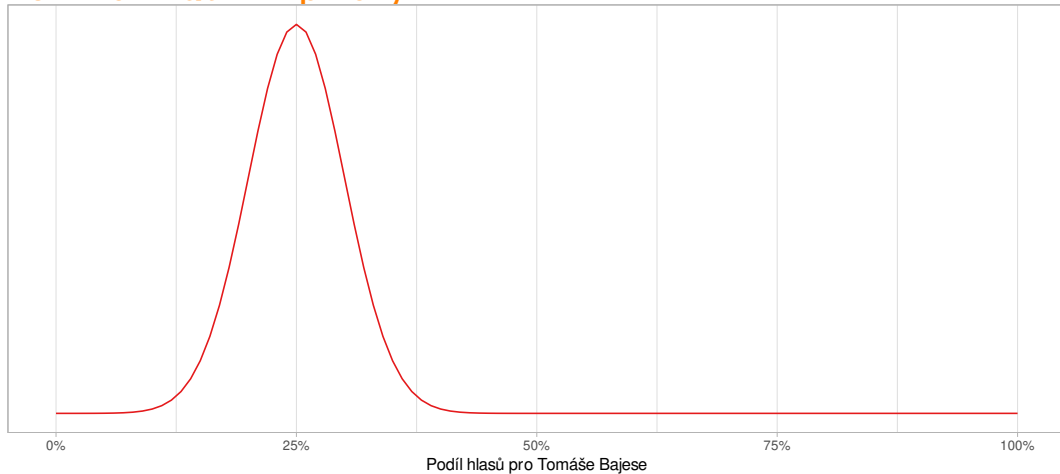
Slabě infomativní priory

Slabě infomativní priory

- ▶ Nemají moc velký vliv na výsledek
- ▶ Slouží primárně k předcházení výsledků, kterou jsou považovány za extrémně nepravděpodobné
- ▶ Většina výzkumníků používá slabě informativní priory

Silně informativní priory

Silně informativní priory

- ▶ Mají relativně velký vliv na výsledek.
- ▶ Používají se, pokud existuje hodně informací na dané téma nebo pokud je nutné suplovat malý vzorek.
- ▶ Nutné velmi dobře teoreticky odůvodnit.

Bayesiánská statistika v R (konečně)

Bayesiánská statistika v R

- ▶ Bayesiánské modely zpravidla relativně náročné na výpočet.
- ▶ Bayesiánské modely se proto v R nepočítají, protože R je na to moc pomalé.
- ▶ Nejčastěji se používá programovací jazyk Stan.
- ▶ Naštěstí pro nás, Stan je možné ovládat skrze R

Balíčky pro bayesiánskou statistiku

- ▶ `rstan` - balíček pro posílání dat mezi Rkem a Stanem
- ▶ `rstanarm` - předpřipravené funkce pro urychlení práce, na způsob `lm()` a `glm()`
- ▶ `brms` - pokročilejší modely, např. multilevel modely, IRT, apod.

Výpočet bayesiánských modelů

- ▶ V praxi 2 způsoby, jak se dopočítat modelu
 - ▶ Analyticky (MAP, Grid) - výpočet pomocí vzorce, nutné počítat hromadu integrálů
 - ▶ Pomocí simulae (MCMC) - aproximativní výpočet pomocí tzv. Markov chain Monte Carlo

Markov chain Monte Carlo

- ▶ U komplikovaných modelů se nemůžeme dopočítat posteriorního rozdělení přímo, ale můžeme z nich tahat vzorky.
- ▶ Výsledkem modelu je vzorek pozorování z posteriou, který můžeme sumarizovat.
- ▶ Při interpretaci modelu si musíme dát pozor, aby simulace proběhla v pořádku.
- ▶ geniálně a graficky vysvětlené [zde](#).

A teď už konečně do Rka...